

Scenkonstpensionerna

Till kulturutskottet

Kulturutskottet beslutade den 17 november 2011 att i enlighet med 4 kap. 8 § första stycket andra meningen i riksdagsordningen ge finansutskottet tillfälle att yttra sig över följande motioner om scenkonstpensionerna: 2011/12:Kr203 av Billy Gustafsson (S), 2011/12:Kr278 av Tina Ehn m.fl. (MP) yrkandena 9 och 10, 2011/12:Kr297 av Berit Högman m.fl. (S) yrkande 14, 2011/12:Kr307 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 19 och 2011/12:Kr320 av Tina Ehn m.fl. (MP) yrkande 2.

Finansutskottet anser att det är angeläget att regeringen, gärna i budgetpropositionen för 2013, återkommer till riksdagen med förslag till lösning på frågan om pensionsvillkoren inom scenkonstområdet. Om kulturutskottet beslutar att föreslå riksdagen ett tillkännagivande till regeringen i frågan anser finansutskottet att följande aspekter är viktiga att beakta. Finansutskottet har valt att avgränsa sitt yttrande till mer övergripande offentliga finansiella, samhällsekonomiska och budgettekniska aspekter.

Förslaget från Scenkonstpensionsutredningen, som återopas i flera av motionerna, är statsfinansiellt neutralt på lång sikt. Samtidigt är det enligt finansutskottet viktigt att eventuella inkomstbortfall på kort sikt hanteras på ett ansvarsfullt sätt.

Finansutskottet vill också understryka betydelsen av att eventuella förändringar i regelverken utformas på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt. Detta innefattar inte minst att ta hänsyn till vilka effekter ändrade regler och ersättningsnivåer kan väntas få på sysselsättning och arbetade timmar.

Finansutskottet påminner vidare om att riksdagen den 23 november fattade beslut om inkomstberäkningen för 2012 i samband med det s.k. rambeslutet. Det betyder att ett eventuellt tillkännagivande till regeringen från riksdagens sida bör ta hänsyn till detta och inte innebära några förslag som innebär minskade inkomster på statens budget under nästa år. Vidare framhåller utskottet att eventuella ändringar i pensionsvillkoren bör vara långsiktigt hållbara, såtillvida att de pensionsförmåner som betalas ut motsvaras av de avgifter som betalats in till systemet av eller för den enskilde. Avslutningsvis understryker utskottet att eventuella omställningskostnader och tjänstepensionsavgifter i staten ska belasta anslag.

Utskottets överväganden

Beredningen i kulturutskottet

Kulturutskottet beslutade den 17 november 2011 att i enlighet med 4 kap. 8 § första stycket andra meningen i riksdagsordningen ge finansutskottet tillfälle att yttra sig över följande motioner om scenkonstpensionerna: 2011/12:Kr203 av Billy Gustafsson (S), 2011/12:Kr278 av Tina Ehn m.fl. (MP) yrkandena 9 och 10, 2011/12:Kr297 av Berit Högman m.fl. (S) yrkande 14, 2011/12:Kr307 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 19 och 2011/12:Kr320 av Tina Ehn m.fl. (MP) yrkande 2.

Bakgrund

De konsekvenser som 1990-talets stora pensionsreform fick för scenkonstområdet har sedan dess aktualiserats vid upprepade tillfällen i olika sammanhang, bl.a. i propositioner och utskottsbetänkanden. Kulturutskottet beslutade i december 2007 att tillsätta en arbetsgrupp bestående av ledamöter från samtliga riksdagspartier för att genomföra en uppföljning och utvärdering av pensionsvillkoren inom scenkonstområdet¹. Gruppens förslag överlämnades hösten 2008 till kulturutskottet som anslöt sig till gruppens ståndpunkter och föreslog att riksdagen skulle göra ett tillkännagivande till regeringen. Riksdagen beslutade därefter i enlighet med utskottets förslag (bet. 2008/09:KrU1, rskr. 2008/09:92). Tillkännagivandet innebar sammanfattningsvis att regeringen skulle

- ta initiativ till att förbättra möjligheterna för sångare och dansare att få stöd i form av utbildning, karriärväxling och karriärutveckling, så att de skulle kunna fortsätta att arbeta då de inte längre har de fysiska förutsättningarna att prestera på hög konstnärlig nivå
- eftersträva att fortsätta att satsa på att bygga ut Teater-, Dans- och Musik-allianserna
- skyndsamt låta analysera vilka ekonomiska effekter övergången 2007 till institutionsspecifika premier har haft för de statsunderstödda sång- och dansinstitutionerna som underlag för ett eventuellt ställningstagande till en engångsvis justering av statsbidragsnivåerna
- ge Statens kulturråd i uppdrag att vid fördelningen av bidrag till statligt stödda scenkonstinstitutioner ta hänsyn till att det relativt sett blivit dyrare för teaterinstitutioner att finansiera satsningar på dans- och musikteaterverksamhet som en följd av övergången till institutionsspecifika tjänstepensionspremier

¹ Uppföljning av pensionsvillkoren inom scenkonstområdet. Rapporter från riksdagen 2008/09:RFR1.

- undersöka möjligheterna att ge institutionerna stabilare planeringsföretsättningar genom att sätta en gräns för hur omfattande en tjänstepensionsavgift får vara, mätt som andel av utbetalad lön för en enskild scenkonstnär.

Regeringen tillsatte våren 2008 en särskild utredare med uppdrag att genomföra en översyn av regleringen av tjänstepensioneringen för de anställda vid vissa statsunderstödda teater-, dans- och musikinstitutioner. Översynen med förslag har presenterats i betänkandet Nytt pensionssystem för den statsunderstödda scenkonsten (SOU 2009:50). I betänkandet lämnas förslag om att arbetsmarknadens parter ska ansvara för scenkonstnärernas pensionsvillkor, i likhet med vad som gäller på arbetsmarknaden i övrigt. Det skulle innebära att den s.k. PISA-förordningen² skulle avvecklas under åren 2012–2016 och ersättas med ett kollektivavtalsbaserat system. En konsekvens av förslaget skulle bli att inbetalningarna till inkomstiteln Statliga pensionsavgifter skulle minska markant redan 2012. Det beror på att fr.o.m. 2012 skulle premier för förmånsbestämd ålderspension endast betalas för dem som ska fortsätta att omfattas av de nuvarande pensionsreglerna i PISA-förordningen, dvs. de som den 1 januari 2012 har högst fem år kvar till pensionsåldern, de som uppbär sjukpension samt vissa teaterchefer. Utredaren anför bl.a. följande (bet. s. 234).

Effekten på anslaget Statliga tjänstepensioner m.m. kommer dock att dröja och belastningen kommer att minska successivt, eftersom redan beviljade och intjänade förmåner fortsatt kommer att belasta anslaget. Utgiftsminskningarna börjar först 2017 efter att de som kvarstår på PISA-förordningen har uppnått pensionsåldern. I inkomst- och utgiftstermer innebär detta en påverkan på statsbudgeten. I systemet för premieberäkning ligger dock att detta ska vara kostnadsmässigt neutralt, eftersom de premier som inbetalats är beräknade för att täcka framtida kostnader för förmånsutbetalningar.

Utredarens beräkningar visar att institutionernas inbetalningar till inkomstiteln skulle minska från 201 till 41 miljarder kronor 2012, dvs. med ca 160 miljoner kronor och att premiebetalningen skulle upphöra i allt väsentligt 2017. Utredaren föreslog också att statens huvudsakliga ansvar fortsättningsvis skulle ha sin utgångspunkt i att stödja scenkonstnärernas eventuella omställningsbehov. Betänkandet har remissbehandlats och beretts inom Regeringskansliet.

² Förordning (2003:56) om tjänstepension och tjänstegrupplivförsäkring för vissa arbetstagare med icke-statlig anställning, PISA-förordningen. I förordningen föreskrivs att det statliga pensionsavtalet PA03 ska tillämpas på vissa i en bilaga till förordningen angivna arbetstagare. Av fysiska och konstnärliga skäl har t.ex. dansare en pensionsålder vid 41 år och sångare vid 52 år. Pensionsåldern är inte förenad med avgångsskyldighet. Arbetstagarna har en ovillkorlig rätt att kvarstå i anställningen till 67 år.

Finansutskottets ställningstagande

Kulturutskottet står i begrepp att föreslå riksdagen att lämna ett tillkännagivande till regeringen om att man ska återkomma till riksdagen med förslag till hur scenkonstpensionsfrågan ska lösas. Förslaget har sitt upphov i ett antal motioner från oppositionspartierna. Finansutskottet har i detta sammanhang getts tillfälle att yttra sig med anledning av dessa motioner med hänvisning till 4 kap. 8 § i riksdagsordningen. I första stycket andra meningen i denna bestämmelse framgår att innan ett utskott lägger fram ett betänkande med förslag i ett ärende som väckts inom riksdagen, ska finansutskottet ges tillfälle att yttra sig, om förslaget kan innebära mer betydande framtida återverkningar på de offentliga utgifterna och inkomsterna.

Finansutskottet kan konstatera, som också framgår av bakgrundsbeskrivningen, att det sedan tidigare finns ett tillkännagivande riktat till regeringen från en enig riksdag om att återkomma i frågan om pensionsvillkoren inom scenkonsten (bet. 2008/09:KrU1). Vidare noterar utskottet att regeringen i budgetpropositionen för 2012 angett att Scenkonstpensionsutredningens förslag remissbehandlats och beretts i Regeringskansliet. Regeringen har dock ännu inte återkommit till riksdagen med förslag till lösning på de problem som kulturutskottet tar upp i tillkännagivandet till regeringen. Finansutskottet anser att det är angeläget att regeringen, gärna i budgetpropositionen för 2013, återkommer till riksdagen med förslag till lösning på frågan om pensionsvillkoren inom scenkonstområdet.

Om kulturutskottet nu beslutar att föreslå riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att återkomma till riksdagen med förslag på hur scenkonstpensionsfrågan ska lösas anser finansutskottet att följande aspekter är viktiga att beakta. Finansutskottet har här valt att avgränsa sitt yttrande till mer övergripande offentligfinansiella, samhällsekonomiska och budgettekniska aspekter.

Flera av motionärerna hänvisar till Scenkonstpensionsutredningens betänkande. I utredningen föreslås att arbetsmarknadens parter ska ansvara för scenkonstnärernas pensionsvillkor och att den statliga regleringen av tjänstepensionerna på det statsunderstödda scenkonstområdet upphör. Avvecklingen av de statliga pensionerna skulle bl.a. innebära att sångare och dansare i stället för statlig pension skulle få en s.k. omställningsersättning och efterlön enligt en ny statlig förordning.

Enligt vad utskottet kan utläsa är förslaget enligt Scenkonstpensionsutredningen kostnadsmässigt neutralt på lång sikt. Under de närmaste åren har dock förslaget negativa effekter på de offentliga finanserna. I tabell 1 nedan sammanfattas de årliga effekterna på statsfinanserna de närmaste åren. Som framgår av tabellen minskar inbetalningarna till inkomstiteln Statliga pensionsavgifter redan från år 1, enligt förslaget. I utredningens förslag ligger vidare att kostnaden för omställningsersättning och efterlön ska belasta arbetsgivarna genom en nivåsenkning av statsbidragen. Kulturrådet och Kammarkollegiet ombestyr att betala in en motsvarande avgift till Statens pensionsverk. Detta innebär ökade intäkter på inkomstiteln Stat-

liga pensionsavgifter med 51 miljoner kronor från år 1. Den negativa årliga effekten skulle vara som högst efter sex år, dvs. -150 miljoner kronor. De totalt sett minskade inkomsterna på statens budget väntas på sikt, med början efter ungefär 5 år, kompenseras av minskade utgifter för statliga tjänstepensioner. Samtliga effekter av det nya systemet skulle neutraliseras först efter ca 70 år.

Tabell 1 Statsfinansiella effekter av Scenkonstpensionsutredningens förslag

Miljoner kronor, effekter på inkomsttiteln Statliga pensionsavgifter

	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	År 6
Inbetalda pensionspremier	-160	-164	-168	-172	-177	-201
Avgifter omställningsförmåner	51	51	51	51	51	51
Summa	-109	-113	-117	-121	-126	-150

Källa: Socialdepartementet.

I sammanhanget vill utskottet betona vikten av att värna de offentliga finanserna. Även om Scenkonstpensionsutredningens förslag är statsfinansiellt neutralt på lång sikt är det enligt utskottet viktigt att eventuella inkomstbortfall på kort sikt hanteras på ett ansvarsfullt sätt. De ekonomiska utsikterna har försämrats kraftigt sedan i våras, vilket även får negativa effekter på de offentliga finanserna. Sveriges offentliga finanser är känsliga för förändringar i omvärlden, och försämringar i det internationella ekonomiska klimatet kan få stora konsekvenser.

Utskottet vill också understryka betydelsen av att eventuella förändringar i regelverken utformas på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt. Detta innefattar inte minst att ta hänsyn till vilka effekter ändrade regler och ersättningsnivåer kan väntas få på sysselsättning och arbetade timmar. Trots de två senaste årens goda utveckling är resursutnyttjandet på arbetsmarknaden lågt och spåren av finanskrisen syns fortfarande. Det tydligaste tecknet på detta är att arbetslösheten fortfarande är hög, 7,4 % i oktober. Sysselsättningsgraden är fortfarande lägre än innan finanskrisen eftersom befolkningen i arbetsför ålder har ökat snabbare än sysselsättningen. Som Scenkonstpensionsutredningen skriver i betänkandet rimmar pensionsåldrar på 41 eller 52 år illa med den arbetslinje och den livsinkomstprincip som i dag sätter sin prägel på många av samhällets förmånssystem. I stället behöver, som utredningen framhåller, dansare och sångare möjlighet att vidareutvecklas eller växla karriär och fortsatt arbete måste vara syftet med de ersättningar som ska erbjudas dem.

När det gäller de mer budgettekniska aspekterna vill finansutskottet påminna om att riksdagen den 23 november fattade beslut om inkomstberäkningen för 2012 i samband med det s.k. rambeslutet. Det betyder att ett tillkännagivande till regeringen från riksdagens sida bör ta hänsyn till detta och inte innebära några förslag som innebär minskade inkomster på statens budget under nästa år. Utskottet vill också betona vikten av att eventuella ändringar i pensionsvillkoren blir långsiktigt hållbara, såtillvida

att de pensionsförmåner som betalas ut motsvaras av de avgifter som betalas in till systemet av eller för den enskilde. Slutligen bör det understrykas att eventuella omställningskostnader och tjänstepensionsavgifter i staten ska belasta anslag.

Stockholm den 24 november 2011

På finansutskottets vägnar

Anna Kinberg Batra

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anna Kinberg Batra (M), Tommy Waidelich (S), Elisabeth Svantesson (M), Pia Nilsson (S), Göran Pettersson (M), Jörgen Hellman (S), Carl B Hamilton (FP), Bo Bernhardsson (S), Marie Nordén (S), Per Bolund (MP), Anders Sellström (KD), Johnny Skalin (SD), Jörgen Andersson (M), Jessica Rosencrantz (M), Emil Källström (C) och Monica Green (S).